

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. (No.) 10.

Chicago, Oktober, 1907

Leto II. (Vol. II.)

VABILO NA NAROČBO.

V zadnjem četrtletju smo, in mnogim našim cen. sodrugom je že potekla naročnina. Mi uljudno vabimo te sodruge, da nam ostanejo še vnaprej zvesti in poravnajo oziroma ponovijo naročnino na "Proletarca", da si tako zagotovijo nadaljno prejemanje lista. Naročnina na "Proletarca" v znesku 50c je vendar tako nizka, da bi bilo škoda, če bi se sodrugi odtegnili potrebnemu in koristnemu čitivu, katero jim nudi naš list.

Sodrugi, naprej torej! Vsacega zavednega delavca je dolžnost, ne samo, da pravočasno ponovi naročnino na to svoje edino glasilo v Zdr. državah, temveč da tudi po možnosti agitira zanj in ga širi med tovariši delavci. Če bo vsak zaveden sodrug storil, kar je dolžan, potem ne bo dolgo, ko izide "Proletarec" kot tednik.

Torej na delo in sicer — takoj!
Uredništvo in upravništvo.

TRETJE GLAVNO ZBOROVANJE "SLOV. NARODNE PODPORNE JED-NOTE.

Dne 16. septembra t. l. je prvič zboroval v obsežnem številu parlament svobodomiselnih Slovencev v Ameriki. Delegatje so prišli z daljnega severa in juga in tudi iz držav, katere mejita atlantiški in pacifiški ocean. Z eno besedo: Svobodomiselni Slovenci, ki so združeni v S. N. P. J., so poslali skoro iz vseh Zdr. drž. svoje delegate na tretje glavno zborovanje.

Že prvi dan, ko se je pobiralo za stavitko brate-delavce v Minesoti, se je pokazalo, da skoro vsi delegatje pripoznajo razredno borbo, da so vedno pripravljene, stati na braniku za svobodo delavskega razreda, istega razreda, ki vsled uredbe v današnji človeški družbi živi v sužnosti.

In ta zavednost se je pokazala skoro pri vseh točkah v debati, ki so imele določiti, kaj je svoboda in kako je treba umevati jo.

Odprto smemo reči, da se ustavna izjava S. N. P. J. glasi tako določno in jasno, da klerikaleci ne bodo nikdar več skušali ribariti v kalnem med člani Slov. nar. pod. jednote. S. N. P. J. ostane

svobodomiselnost za vedno. Tako so sklenili z drugimi besedami delegatje na tretjem glavnem zborovanju S. N. P. J. v La Salle, Ill.

Ta izjava se ne da več spreminjati, ker je nemogoče, da bi klerikaleci ali drugi nazadnjaški elementi pridobili vse člane za svoje ideje.

Ali tudi nova pravila so povsem ljudska (demokratična). Glavni odbor in podružnični odbori imajo svojo moč, katero pa zopet omejujejo vsi člani. Z drugimi besedami: Svoboda vsakega člana sega tako daleč, da jo omejuje svoboda drugega člana.

Vsak razredno zaveden Slovenec mora biti ponosen ob zaključku zborovanja, da je prišel čas, ko se bistrijo in čistijo pojmi in načela.

Morda smo tuptam napravili kakšno majhno napako, ker smo ljudje, zmotljivi ljudje. Ali prepričani smo, da bodo novi odbor s pomočjo delegatov te malenkostne napake, če smo jih završili popravil na četrtem glavnem zborovanju v Cleveland, Ohio, da bode stališče S. N. P. J., katero zavzema S. N. P. J. v borbi za kulturno palmo v človeštvu, še jasnejše in določnejše, da tudi najhujši kritik s strani svobodomislecev ne bo mogel oporekati kaj.

S. N. P. J. procvitaj in rasti, združi ves slovenski narod v Ameriki v eno samo močno falango, ki se bo rama ob rami borila z drugimi kulturnimi narodi v dobro vseh ljudi na svetu! x.

BOG IN VERA.

"Read the Bible and pray, go to church and pay." Tako popi nevedno ljudstvo uče, da več denarja iz njega dobje.

Dokler pada človek na kolena, je znak, da hoče biti pokoren, podložen popovski komandi.

Kakor nas uči zgodovina, je bil sv. Peter lažnik. Cerkev je torej zidana na laži.

Na vsakem talarju in plašču se drže trofeje neukega ljudstva.

Rim se boji za vero. — Zakaj?

-- Zato ker je zidana na močvirju. —

Pregovor v ljudstvu se glasi: Kar je starega, je zgubilo pravico do ekzistence. — Vera je preživela svojo romantično dobo, izgubila je življensko moč in čas smrti se bliža.

Božje besede ni najti v nobeni knjigi; kajti Bog oče in sin ni sta zapisala ničesar motri.

Mnogo dela bi bilo storjenega in mnogo besed prihranjenih, ko bi nam božji agenti povedali, kje se nahaja pekel in nebesa. Ali se nahaja oboje že na tem planetu? Izgleda tako! —

Človek nima duše, temveč duša ima človeka; le duša je človek, ne pa telo. Materija je le posoda (oseba), kjer prebiva duša: jaz.

Neskončno dobrotljivi Bog ni neskončno dober, kajti svojim agentom nalaga preveč dela in preveliko odgovornost v predstavljanje samega sebe. — Ko bi se vsaj vsakemu enkrat prikazal, da bi se ne čutili tope sužnje.

Kadar popi izpreobračajo "divjake", tedaj kažejo v eni roki križ, z drugo pa praznijo žepo.

Socijalisti se bore bolj proti kapitalizmu nego klerikalizmu, kajti klerikaleci so vedno tam, kjer je večina, ko bomo mi v večini, bodo tudi nazadnjaki znani." Tako navadno trdijo evropski soc. demokratje.

Klerikalno ljudstvo je podobno befaču, ki mu je pes podarjeno pečenko odnesel med časom, ko se je Bogu zahvalil zanj. Božja volja je bila, je rekel, da mu je pes odnesel pečenko, božja volja je tudi, da so nekateri bogati drugi revni.

Če bi berač ne škilil proti nebu, bi mu tudi pes neodnesel pečenke.

Cel svet je knjiga in potreba nam je le oči odpreti, da gledamo predstave in življenje.

Svetovna knjiga je popolnejša od vseh drugih s svetim pismom vred.

Človeška misel je ustvarila pekel, nekje izven tega sveta, zakaj bi teh misli ne obrnili in ustvarili nebesa na tem svetu.

Čemu bi bili sužnji lastnih misli.

Kdor hoče imeti pekel, naj se druži s popi.

Sam pop je molil k svojemu Bogu: O Bog, stare cerkve postajajo prazne, in Ti, vsegavedni, veš to, vsegamogočni, zakaj ne daš ljudem tiste volje, da bi šli v cerkev. Kako bom jaz živel, če jih ne bo? Amen.

Popi in kapitalisti nam očitajo, da smo socijalisti in anarhisti eno in isto.

Kdaj se je pa še čulo, da socijalisti šli ali koga poslali v tuje države ljudi morit, kakor to delajo monarhisti in kapitalisti — ljudožreči v tvornicah.

Vladarji in kapitalisti so tisti anarhisti.

Kaj je business?

Business pomeni igrati se z denarjem družih.

Plačilni dan je delavcu zvonec, da ve, čegava čreda je.

Delavec producira za \$2400 vrednosti na leto, 400 dobi za delo, za 2000 ga pa ogoljufajo.

Če bi kapitalisti poravnali delavcem dolg, katerega dolgujejo, bi noben kapitalist ne imel cape na sebi.

Delavec ni nič na boljem, ko je zgotovil železnico, kakor ob začetku grajenja. Kapitalist ga je oropal za železnico.

Zemlja je nekdanj spadalala vsem ljudem, kasneje so jo pa individualni roparji s puško v roki ukradli. Ta svet moramo toraj zopet nazaj v skupno last pridočiti.

Važno ni kako fino se oblačimo, uprašanje je le, kako smo prehranjeni.

Dovolj tečne hrane upliva na razvoj človeških misli, da lahko prav misli in se uči. Glad pa ušibi telo in duh.

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Veleban je upravo prizor, koji se čovjeku otvara pred očima, kad pogleda, što se dogodilo u Stuttgartu. Rad, što se obavio tamo, je rad od historijske važnosti, na koji će moći potomstvo s ponosom gledati. Rezultati istraživanja ponajboljih učenjaka svijeta sukobljuju se tamo s rezultatima praktičnoga rada iz svih zemalja. Socijalizam, koji je tek prije šezdeset godina dobio po Marksu i Engelsu svoju znanstvenu bazu, koji je od onda počeo čiti živi novim životom, kao jedan novi naučni sistem, kao novo naziranje na svijet, kojemu je podlogom historičko-kritički materijalizam, razvijao se sve više i više u praktičnom pravcu. I mi vidimo, da prionu pojedine debate stupaju u pozadinu. Ne vodi se borba o marksizam ili protiv njega, ne vode se učenjačke polemike, ne razglaba se ovaj ili onaj princip i temeljna zasada. Ima doduše i u socijalizmu promjene i evolucije, kao što svagdje, imade modifikacija prema prvobitnom naučenju, no danas su temelji marksizma, na kojima počiva cijeli socijalistički moderni pokret, jači nego ikada. Sav revizionizam svodi se manje više na pitanja shodnosti i taktike prema stanovitim odnošajima i situacijama. Tako vidimo, da se na internacionalnom kongresu upravo minimalno govori o principijelnim zasadama, dok se više uočavaju praktični dogledni ciljevi, ono, što se može postići i za čime valja skrenuti težište cijele borbe. Internacionalni je socijalizam naprosto stupio u drugi stadij razvitka, gdje je postao svjetska velevlad, koja se bori i otimlje o prevlast nad narodima, nad cijelim svijetom.

To se vidjelo i kod debate glede militarizma, odnosno Hervéovog antimilitarizma. Nikome gotovo ne pada na pamet, da uopće razpravlja o militarizmu kao takovom, o prihvaćanju militarizma ili antimilitarizma, već svi kao da hoće da izraze ono, što je dr. Adler izjavio u debati: "Ne postoji pitanje, da li za Hervéa ili za druge, već se radi o tome, kako da se izrazi antimilitaristički karakter socijalizma, da li na francuski ili na njemački način." Stanovište i jednih i drugih je posvo razumljivo, jer proizlazi iz posebnih i različitih prilika u ovim zemljama, a svaki imade ponajprije pred očima situaciju u vlastitoj državi, dakle faktično realno stanje i praktični najbliži cilj, kada govori o antimilitarističkoj akciji, jer kako je rekao drug Vandervelde: mi ne ćemo rezoluciju zvonkih fraza, već hoćemo odlučnu borbu protiv militarizma." Ne radi se danas kao nekoć za vrijeme, dok je bio socijalizam jošterazmjerno slab, o sentimentalnim, nemoćnim protestima i izjavama, već se radi o taktici buduće borbe i rada.

Socijalistički kongres u Stuttgartu ispunio je dužnost i zadaću na najsjajniji način, jer je od zborišta napravio pravu arenu i radionicu, odakle ne će kulturni radnici i politički pročišćenih nazora, jedinstvene taktike i borbe u velikom nastojanju i radu oko

osvojenja cijeloga svijeta modernim socijalističkim idejama.

Militarizam i socijalizam.

Mi ćemo sasna u kratko da zaobilježimo samu debatu o militarizmu na internacionalnom socijalističkom kongresu poradi toga, jer ćemo ju cijelu donijeti u narednim brojevima po stenogramu radi njene upravo povjesne važnosti, a koja će zanimati i najšire krugove.

Debatu je otvorio drug Bebel, koji zauzima umjereni stavovište njemačke socijalne demokracije. Kao drugi govornik sukobio se najžešće s njime Hervé, koji je zapravo karikirao stanovište Bebelova, kad je ustvrdio, da Bebelov govor znači: proletari sviju zemalja, kođite se! Treći je bio govornik belgijanae Troele — protiv Hervéa. Zatim su govorili Vaillaant i Jaurés, približno u istome tonu, koji se u principu podudara s Bebelom, no ipak traži veću agilnost i antimilitarističko nastojanje. Daljnji je govornik bio Njemaec Vollmar, koji govori protiv Hervéa, te ističe kako je smiješna ideja, da se može rat odstraniti jednim generalnim štrajkom, kao što je luda ideja, da se može kapitalizam preko noći uništiti. Zatim su govorili drugovi Vandervelde i Adler, čiji su govori izlazili na jedno: "Rezolucija mora jednom riječju izraziti ono, što proletarijat već danas hoće i može učiniti" (dr. Adler). Roza Luksenburg traži pooštrenje Bebelove rezolucije. Smart Englez govori također protiv Hervéa. Konačno predlaže Bebel pododbor od 13 lica, koji ima da izradi rezoluciju, a ujedno veli: Militarizam podgrizava sam sebi korjene svoje eksistencije. Neka si svatko predstavi, da za slučaj rata stoji uzgržavanje njemačke mobilizovane vojske na dan četrestosam milijuna kruna, i da je šest milijuna ljudi, a od tih dobra trećina socijalnih demokrata, pozvana pod oružje; nadalje da bi nastupila najveća bijeda! U takovoj situaciji zar da napravimo generalni štrajk? Bili bi ismijani. Ja ne znam, što bi u tom slučaju činili, ali toznadem, da bi to bio poslednji rat, u kojem bi građansko društvo stavilo svoj život u igru. To znadu gospodareće klase, jer inače bi već odavno nastao svjetski rat!"

Socijalna demokracija i strukovni pokret.

Kod raspravljanja u komisiji izbila su dva mišljenja. Jedno su zastupali Brouekére (Belgija) i Olsess (Danska), naime da se imade voditi sagno jedan jedinstven radnički pokret i kao strukovni i kao politički. Takove forme organizovanja imade u Belgiji i u Danskoj, a takova je i kod nas u Hrvatskoj bila uvijek za nuždu. Danae Olsess izrekao je ovu misao tima riječima: "Marks je rekao: radnici sviju zemalja sjedinite se! A kako mi možemo da govorimo o sjedinjenju, ako bi u dvije vrste organizacija vodili agitaciju." Drugo je stanovište sa drugom Beerom, austrijskim

narodnim zastupnikom, na čelu, koji je kao i R. Schmidt (Njemačka) izjavio potrebu nutarnjeg dodira obojih organizacija i stranačke političke i strukovne. On je izvodio obzirom na Austriju: "Mi imademo posebne strukovne organizacije. Naravno izmedju stranke i strukovnog pokreta postoji živi kontakt, a koji se na taj način podržava, da mi u stranici marljivo radimo za strukovne organizacije, s druge pak strane izvršuju strukovne organizacije osobito veliki posao za vas. Mi se ne osjećamo kao socijalisti iz čuvtva, već kao socijaliste iz razuma. Mi smatramo strukovne organizacije kao pomoćno sredstvo do pobjede socijalizma. Dioba u političku i strukovnu akciju je potrebna. Mi meramo otkloniti teoriju belgijskih drugova, koja preporuča stopljenje obojih organizacija. Stranke i strukovne organizacije moraju se kao jednako-pravni dijelovi čuvtjeti. Tu nema nikakvog zapovijedanja i nikakvog podlaganja, nego samo sporazumljivanja medju obojima. Mi vidimo u personalnoj uniji najbolje sredstvo sporazuma. Strukovnjaci sjede u stranačkim organizacijama, a poznati stranački drugovi sjede opet u strukovnim organizacijama."

Konačno se komisija složila u rezoluciji Beerovoj, koju je i kongres prihvatio. Ona glasi:

"Za potpuno oslobodjenje proletarijata iz okova duševnog, političkog i gospodarskog ropstva, potrebna je politička i gospodarska borba radničke klase u jednakojoj mjeri. Dok je zadaća socijalističkih stranačkih organizacija predbježno poglavito na području političke borbe proletarijata, to je zadaća strukovne organizacije poglavito na području gospodarske borbe radništva. Stranka i strukovne organizacije imadu dakle u borbi za emancipaciju proletarijata jednako velike zadatke izvršiti."

Svaka od obadviju organizacija imade od naravi odredjeno posebno područje, na kojemu ona imade sasna samostalno odredjivati svoje akcije. Ali kod toga se proširuje uvijek područje proletarske razredne borbe, na kojemu se mogu postizavati uspjesi samo kod jednodušnog zajedničkog djelovanja izmedju stranačkih i strukovnih organizacija, kod čega se mora uvijek imati pred očima jedinstvenost strukovnih organizacija.

Borba će zato proletarijata biti uvijek uspješnija i povoljnija, što će uži i tijesniji biti odnosi izmedju strukovnih i stranačkih organizacija. Kongres izjavljuje, da je u interesu radništva, da se u svim zemljama uspostavi tijesni odnošaj izmedju stranke i strukovnih organizacija, te da se i trajno uzdrži.

Stranka i strukovne organizacije imaju se u svojim akcijama moralno pomagati i podupirati, te se u svojim borbama služiti samo takovim sredstvima, koja mogu samo da pripomognu borbu proletarijata za oslobodjenje. One se imadu zajednički sporazumiti, ako li bi vladala različnost mni-

jenja glede shodnosti uporabljene metoda.

Strukovne će organizacije moći samo tada ispunjavati svoju dužnost u borbi za emancipaciju radnika, ako li će ih kod njihovih akcija voditi socijalistički duh. Dužnost je stranke, da podupre strukovne organizacije u njihovoj težnji za dizanjem i poboljšanjem socijalnog položaja radnika i da potkrijepe u svojim parlamentarnim akcijama težnje i tražbine strukovnih organizacija.

Kongres izjavljuje, da bi napredovanje kapitalističkog poretka, rastuća koncentracija proizvodnje, jako udruživanje klase poslodavaca, sve to veća ovisnost svakoga poduzeća o cjelokupnosti građanskog poretka osudilo svako strukovno djelovanje ne uspjeh, ako bi ova bila vodjena isključivom brigom za interese strukovnih drugova i za sporazumak s poslodavcima na podlozi čehovskoga egoizma i na osnovu teorije o harmoniji izmedju kapitala i rada.

Kongres je toga mišljenja, da će strukovne organizacije tim uspješnije moći voditi borbu protiv izrabljivanja i potlačivanja, što će biti jedinstvenije u organizaciji, što će biti bolje njihove ustanove o potporama, što će biti jači neophedno potrebiti u strukovnoj borbi fondovi, što će biti dublji uvid njihovih članova u savez i uvjete gospodarskoga života i što će biti veća požrtvornost i oduševljenje, što izvire iz socijalističkog ideala.

Kongres poziva sve strukovne organizacije, koje odgovaraju odredbama postavljenima na konferenci u Bruselju 1899., a prihvaćenima na kongresu u Parizu 1900., da se dadu zastupati na internacionalnim biroom. Upućuje se potonji biro, da se stavi u doticaj sa internacionalnim sekretarijatom strukovnih udruženja u Berlinu u svrhu uzajamnog obavještivanja o organizaciji i pokretu radnika.

Kongres poziva internacionalni biro, da sabire sve isprave, kojima će olakšati studij odnošaja izmedju strukovnih organizacija i socijalističkih stranaka sviju zemalja, te da o tome izvjesti na slijedećem kongresu."

Kolonijalno pitanje.

I u kolonijalnom su pitanju bila pocijepana mišljenja. Većina je u komisiji bila na strani revizionista Van Kola (Holandija), Bernsteina i dr. Davida (Njemačka), koji nijesu principijelno protivni svakoj kolonijalnoj politici današnje države, te ju dapače pod socijalističkim režimom drže kao civilizatorno moguću, dok osudjuju sadašnju politiku robljenja i osvajanja kao neprijatelji izrabljivanja čovjeka po čovjeka i kao braniči svih potlačenih bez razlike rasa. Drug Kautski je medjutim zgodno iznjoo, da bi socijalistička kolonijalna politika bila u protivurječju sa socijalizmom, koji je nespojiv sa tuđim gospodstvom.

Na kongresu je pobijedila manjina iz komisije na čelu sa Njem-

cem Ledebourom budući je kongres prihvatio se 127 protiv 108 glasova ovu rezolucija druga Ledeboura, koja je uopće protiv kolonijalne politike:

"Kongres je toga nazora, da kapitalistička kolonijalna politika mora voditi prema svojem unutarnjem bivstvu do potlačivanja, prisilne radnje i izrabljivanja urođenoga pučanstva u kolonijalnom području.

Civilizatorska misija, na koju se kapitalističko društvo pozivlje, služi samo kao isprika za osvajačke i izrabljivačke želje. Istom će socijalističko društvo svim narodima podati mogućnost, da se razviju do potpune kulture.

Kapitalistička kolonijalna politika mjesto da razvija produktivne snage, ona razara svojim potlačivanjem i osiromašivanjem urođenika kao i pustošecim i ubijalačkim ratovima prirodno bogatstvo zemalja, u koje unosi svoje metode. Ona otešćava i zaprječuje time sam razvoj trgovine i potrošnju industrijalnih proizvoda civiliziranih država.

Kongres osudjuje barbarske metode kapitalističke kolonizacije, te zahtijeva u interesu razvoja produktivnih snaga politiku, koja će osjeguravati mirni kulturni razvoj i koja će stavljati bogatstva zemlje u službu višega razvoja cijeloga čovječanstva."

Svečan je bio tom zgodom čas, kad je rođena Indijanka Kama stupila na tribinu u svojoj narodnoj nošnji rišuci engleski režim u engleskoj koloniji Indiji: Narod je izručen najstrašnijem izrabljivanju, te biva gladom, bijećom i kugom decimiran. Petina cijeloga čovječanstva nastava Indiju. U ime te petine čovječanstva dolazim pred socijalistički kongres kao na tribunal ljudske pravednosti, te zovem cijelo kulturno čovječanstvo u pomoć." Na to je kongres prihvatio ovu rezoluciju: "S razloga što odgovara idealu društvenoga poretka, da nijedan narod ne bude podvrgnut despotskoj ili tiranskoj tormi vladanja, izjavljuje kongres svoje uvjerenje, da je podržavanje engleskoga despotstva u Indiji prava nesreća za Indiju i da je protivna njenim dobro shvaćenima interesima u najvećoj mjeri, te izjavljuje, da je dužnost svih prijatelja slobode cijeloga svijeta podupirati pokret, koji ide za oslobodjenjem petoga dijela čovječanstva, koje u toj nesretnoj zemlji stanuje."

ZA KOGA IMATE GLASOVAT.

Piše N. J. Sabalič.

(Svršetak.)

Pisajući ove stvari, kako vidite, jesu pravedne i poštene, ali pisac je u pogibelji, da ne dobije kakvu odsudu. Poglavarstva, koja su u rukama bogataša, nedadu, da se istina širi medju siromašnim narodom, i zato napada i udara socijaliste.

Redarstvo upotrebljiva sve barbarske sile te uništuje radnička društva, i krati slobodu govora, bacajući poštene radnike u

tamnice. Ali se ipak svakim danom, sve više naša stranka uvećava, svaki dan se slavi pobjeda socijalizma. Socijalizam se nalazi po cijelom svijetu, u svija civilni krajevi.

Velika unija engleskog radništva sa više milijun članova. U Francuskoj broji stranka do 50 zastupnika. U Njemačkoj, kod zadnji izbora, dobiše socijalisti preko tri milijuna glasova. U Austriji 89 socijalista imade u parlamentu. U Belgiji je stranka jaka, isto i u Holandiji, Švedskoj, Danskoj itd.

Vlade imadu strah pred njima, buržoazija objesna i ohola trepti od straha od njihove mogućnosti, sunce koje ima da izadje, jest na izlazu.

Razlika izmedju socijalista i buržoazije. — Kada se kaže buržoaziji znači, da su svi oni, koji su protiv socijalizma. Popovi ili republikanci, monarhisti ili radikalci, svi jednako uzdaju buržoaziju.

Ne mojte se dat zavadjati od takvi humbugera. Znajte, da jedan republikanac je kao pop, a jedan monarhist kao republikanac. Oni će vam kazati: i mi smo socijaliste, i mi hoćemo iste reforme. Nije istina, kad bi oni bili pravosocijalisti, prestali bi se zvati republikanci, demokrati ili monarhisti. Ne, radnici, ne idite im na ljevak, otjerajte ih od sebe.

Socijalistička stranka kontrolira svog zastupnika, i ako vidi, da zastupnik ne radi po našem programu, toga istjera iz svoje stranke. U drugim strankama mogu zavadjati kako hoće, jer se kandidat predstavi bez da je kontroliran od čvrste i stroge organizacije.

Zastupnik socijalistički ne može napraviti prevare. Glasujuća njega jeste stalni, da ne četebit prevareni, zato jerd svaki socijalistički kandidat jest garantiran od velike organizirane socijalističke stranke, zato glasujte za socijaliste.

SIROMAH PETAR.

(Svršetak.)

"Šta onda da radim?" pita Petar.

"To je tvoja stvar, mla ne možeš ništa trebat, temu oćenuše ledja.

Petar idjaše dalje i dje, ali nitko nije tog novo zemljskog građjana trebao.

Jel to nije ludo, što sama ovamo došao, mislio si Petara ovde nema mjesta za menea i ja sam već jako gladan.

Tako doge pokraj jedg malog jezera, i bio je tolikosretan, da je ulovio jednu ribu. Ali tu opet dodje jedan čovjek vodi ga k sudu, i sad moraše kar dva dana u zatvor.

Kad je opet odpusteno, nastavi gladan i žalostan svoj put dalje. U to padne njegovo gled na jedno gnjezdo sa jajima. Brzo uzme on jedno i probavje još i još jedno. Najedanput stavi se pred njim visok čovjek, gleda ga srdito.

"Tko ti je dao dozvolmoja jaja jesti!?"

"Tvoja jaja?" dodje lagano iz Petrovi ustaju. "Ja nisam znao, da su tvoja bila."

Petar gleda u oči i pita:

"Od kog si kupio ti ta jaja od ptice same il od dragog Boga?"

"Šta si lud više čovjek? Bit će bolje idemo mi odmah do sudea. I sad moraše Petar opet u zatvor, i to na 14 dana.

Nakon svog odpusta bio je protiv svega ljutit. Što da radim ovdje? Svi kažu: zemlja pripada njima, kako je to? Nije mam lijā isto toliko prava na zemlji, koliko i svi drugi? Imam li ja manje prava na život od njih? Oni kažu, da sam jedan siromašan slobodan čovjek: a dozvoljavaju mi samo po javni ulica ići i zrak udisati, kojeg si oni ne mogu prisvojiti. Ali od zraka ne mogu živeti. Ja ne smijem kopati, ne smijem ribe loviti, ne smijem ni jaja od divlji ptica uzeti, nitko me ne može trebati, šta onda da radim? Zaduže riječi vikao je sasvim glasno.

"Ti bi morao u rat da ideš," odgovori mu jedan glas sa strane. U rat? Ja, neprijatelj prijeti našoj miloj domovini, i ti ju moraš pomagati braniti."

"Ja, ali ja namm domovine, to sve pripada drugima."

"Še govoriš? Ti češ komedije praviti, kad te domovina treba?"

"Me ne trebat — To mi je ali nešto novo. — Ali ja ne idem, nato ode taj drugi."

Neprijatelj hoće njihove zemlje da uzme, kaže on, to sam ipak znati že an kako će se braniti sva ta gospoda, kojima pripada sva ta zemlja. Nu možda će mi novac pomidit zato, da bi im ja pomogao. Ali oni mogu napraviti kako hoće, ne, ja ne idem!

Drugi dan d bije Petar pismo, da se ima bez svakog preduljenja kod vojske do stavi.

Kako to? — Kažu da se imam! Tko zapovjeda to?

Ta zapovjeda država, i ako ne dodješ bit češ ubit. I tak moraše Petar u rat. Kako je borba već na svršetku bila i neprijateljski odjel kretao natrag, bio je Petar od jedne kogle pogodjen i padne mrtav na zemlju. Kao hvala za njegovu pomoć iskopa se mu — jedan grob.

Siromah Petar! —

VESELJE IN ŽALOST DELAVCA.

Resnična dogdoba.

Napisal Jože Zavertnik.

Temna noć je že razprostrela svoja remna krila čez naravo, ko je Šarcev Ivan zapustil rov in se napolil proti domu. Na čepici je imel pritrjeno svetilko, ki je slabo razsvitljevala razhojeno pot, ob kateri je raste divji pelin, pokrit z belkastim alkalijevim prahom.

Ivanovo lice je bilo črno kot noč, ker ga je pokrivala debela plast premogovega prahu. Le tu patam so bile poznati na lieu bele navpične črte, ki so služile znoju za pot, ki se je Ivanu pri trdem in napornem delu v jami vlival raz čelo.

Vsled napornega dela v jami

je bil Ivan truden. Vzlic temu je hitel domov, ker je pričakoval svojo soprogo in dete iz stare domovine.

Razburjen je pritisnil na kljuko vrat lesene kočice in planil je v sobo, da bi se prepričal, je li so došli že njegova ljublena.

"Ivan, ah kakšen si pa," mu je zadonel rahločuten ženski glas nasproti.

"Anka, Anka, kje je dete," je vskliknil Ivan pri vstopu.

"Spi," je dejala Anka.

Ivan je pohitel v spalnico, poljubil je dete, potem pa pohitel v prodajalno in mesnico, da bi svoji soprogi postregel z najboljšim.

Tekal je zaman od prodajalne do mesnice — vse je bilo že zaprto. Otožen se je vrnil domov. Našel je svojo soprogo v solzah.

"Zakaj plakaš Anka," je dejal Ivan. "Vse se bode obrnilo na bolje, ko imam tebe in dete tukaj."

"Ivan, saj si vendar delal tudi v stari domovini v prenogokopu, ali tako umazanega in izmučenega te nisem videla še nikdar. Tu v Ameriki mera biti delo v prenogokopu grozno in strašno. To čitam na tvojemu izmučenemu obrazu," je ihté rekla Anka.

"Potolaži se Anka! Delavci smo in kapitalisti nam pijejo kri in mežog in se rede ob naših sragah in žuljih. Ali čas bo prišel, ko ne bo hlapecev ne gospodarjev na svetu. In ta čas ni več tako daleč, kajti že žari na vzhodu selnee svobode, enakosti in bratstva," je Ivan posegel vmes tlažilno.

Drugo jutro je Ivan vstal in hitel na delo, ko so še zvezde bile na nebu. Poljubil je speče dete in stisnil roko soprogi in odšel s kratkim pozdravom: "Na svidenje!" Zvečer se je zopet vrnil, ko je dete že spalo. Tako so minevali dnovi drug za drugim. Prišla je nedelja. Ali Ivan je moral tudi v nedeljo na delo.

Ameriški kapitalisti na zapadu so pa milostni ljudje. Radi tega dovolijo premogarjem, da končajo s svojim delom ob nedeljah že ob treh popoldnie, da se vsaj malec odpočijejo in tako nadomestijo svoje izrabljene moči.

Veselega obraza je stopil Ivan v nedeljo popoldne po dokončanem delu v sobo, vedoč, da bode sedaj po triletni ločitvi prvokrat svoje dete pritisnil k sebi. Ali kakšno razčaranje!

"Mama, mama, parkelj je prišel," je zakričal mali Ivanček in stekel je v bližnjo sobo, da se skrije pred svojim lastnim očetom.

Ivan je omahnul na stol in pričel je jekati, ž njim je pa plakala njegova soproga. Mali Ivanček je pa iz bližne sobe plakajoč in skrivajoč se opazoval ta za njega nerazumljivi prizor.

OD UREDNIŠTVA.

Sodruge po Ameriki, katere veseli dopisovati, prosimo, da tuptam poročajo o važnejih dogodkih z ozirom na delavske razmere v njih naselbinah. Poročila naj bodo jedernata a kratka.

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published Monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

KAPITALISTI — MORILCI NA DEBELO.

Spisal Jože Zavertnik.

Ameriškim kapitalistom ni življenje delavca toliko vredno kot piškav oreh. 500.000 delavcev, delavk in nedoraslih otrok pomorijo vsako leto v raznih ameriških industrialnih podjetjih.

Res je, da imamo Amerikanci najdaljše železniške proge, da po njih najhitreje drdžajo vlaki, imamo najvišje hiše, ogromne rudno- in premogokope, velikanske tvornice, v katerih dela po 12—16 tisoč delavcev ali pa še več. In če imamo taka ogromna podjetja, ali je potrebno, da se vsako leto pobije kar pol milijona ljudi v teh podjetjih? Ali ni taka moritev na debelo ogromna škoda na narodnem premoženju?

Vsako leto pride preko milijon naseljencev v Zdr. drž. Vsako leto pa pomorijo v industrialnih podjetjih tudi pol milijona ljudi. Ako bi ne bilo tega naselniškega naraščanja, bi narod v Zdr. drž. počasi izumrl, ker domačega naraščaja ni v taki meri, da bi nadomestil zgubo, katero prouzročajo vsako leto moritev na debelo v industrialnih podjetjih in druge razne bolezni.

Statistiki pravijo, da od 29 milijonov ameriških delavcev je vsako minuto tekom dneva eden vbit ali pa pohabljen. To je grozna in strašna resnica, katera se ne da prikriti tudi z najlepšimi govorancami in spisi o industrialni prosperiteti. Ali kdor pozna ameriški hudodelski način proizvodnje se množitvi nesreč in katastrof se ne čudi.

V premogokopih, rudnikih, v tvornicah za dinamit in za razstrelni prah so varnostne naprave tako slabe, da so delavci v vedni smrtni nevarnosti; bolje rečeno, so pripravljani, da jih vsak trenotek doleti nasilna smrt.

Tudi pri zgradbi predorov in velikih hiš (nebosežev = sky scrapers) ni nič boljše. Ko so v New Yorku gradili 6 velikih predorov, je bil povprečno vsaki dan v vsakem predoru en delavec vbit. O zgradbi nebosežev pa pravijo statistiki, da se povprečno zopet pri zgradbi toliko delavcev pobije, kolikor ima nebosež

nadstropij. In da je to resnica, nam dokazuje poročilo strokovnega društva železarskih stavbniških delavcev v Chicagu. Društvo je leta 1906 imelo 1358 članov, od katerih je bilo v istem letu 156 vbitih. To je 11.4 odstotkov.

Marsikdo, ko bo prečital te številke o umorih, ki se leto za letom, dan za dnevom izvršujejo na delavcih v industrialnih podjetjih, bo uprašal začuden: Ali v veliki ameriški republiki nimajo zakonov za varstvo delavcev?

V Ameriki imamo tudi varstvene zakone, a ti zakoni so le na papirju. "Ako bi lastniki rudnikov spoštovali rudniške zakone raznih držav," pravi višji rudniški nadzornik države Ohio, g. Andrej Roy, "tedaj bi bilo nemogoče, da se pripeti kaka razstrelba."

S temi besedami je g. Roy jasno povedal, da imamo varstvene zakone in da se ti zakoni ne spoštujejo.

Zakaj se ti zakoni ne spoštujejo? Vse postavodajstvo je v rokah kapitalistov in njih kreatur. Kapitalistom se pa še nikdar ni šlo za blagor delavca, ampak vedno le za dobiček, radi tega je umevno, če delavce mrevarijo zobčasta strojna kolesa, če delavce doleti grozna smrt vsled vedno ponavljajočih se katastrof na železnici, v rudniku ali tvornici, če na stotisoče delavcev vsako leto umrje nenaravne smrti itd. itd.

Ali temu niso krivi le ameriški kapitalisti, da vsako leto pobije in pohabi toliko tujcev — tudi Slovencev in Hrvatov — v tvornicah v So. Chicagi, Jolietu, Clevelandu in Pittsburgu, v katerih tope železno rudo, valjajo jeklene plošče, žico in druge železne izdelke, ampak kriva je tudi avstrijska vlada, ki se po svojih konzulih ne potegne za te nesrečne žrtve.

Mrtvaški oglednik za okraj Allegheny pravi:

Razmene so take, da je življenje inozemca manj vredno kot življenje mule ali konja. Prvi mesec mojega službovanja sem se čudil, da je bilo tekom 30. dneh v eni sami tvornici družbe za jeklo vbitih dvanajst ljudi. Ako bi se spoštoval obstoječi zakon in če bi avstrijski konzul protestiral, tedaj bi razmere ne bilo tako žalostne."

Ako bi avstrijski konzul protestiral, tedaj bi razmere ne bile tako žalostne. Ali ni to dovolj jasno za vsakega mislečega človeka? Zakaj avstrijski konzul ne protestira? Zakaj???

Delavci mislite in odgovor bode našli lahko!

Mnogo slovenskih in hrvatskih delavcev so že strla zobčasta kolesa, ali jih je občila razbeljena kovina v tvornicah družbe za jeklo v Pittsburgu.

Ali avstrijski konzul ne protestira. Tako vsaj pravi mrtvaški oglednik (uradna oseba) za Allegheny okraj. Konzul? Čemu pa ne protestirajo proti ti moriji na debelo naši slovenski liberalni in klerikalni poslanci v stari domovini, ker konzul gleda topo, kako se v ameriških peklih mori slovenske in hrvatske delavce, ki so Avstrijei.

Liberalni in klerikalni poslanci se na volilnih shodih pridušajo, ca jim je blagor svojega naroda pri sre, da se žrtvujejo za svoj narod, ker pojdejo na Dunaj potezat se za pravice svojega naroda.

So li ti poslanci že kedaj storili kaj za svoj narod?? Ah, kaj še! Še toliko niso imeli poguma, da bi avstrijski vladi nasvetovali, ča naj prisili svoje konzule, da se pobrigajo resno za blagor slovenskih in hrvatskih delavcev, ki žive v inozemstvu.

Slovenski poslanci v stari domovini bodo zakričali: "To je reosnovan napad! Mi ne poznamo razmer v ameriških tvornicah in rudokopih!"

Dobro, poslanci!

Zakaj pa ne pridete v Ameriko in ne proučavate delavskih razmer?

Videli smo tu že poslance drugih evropskih držav, ki so študirali delavske razmere v Ameriki, da potem prdelože svoje študije svoji vladi in narodu. Ali na avstrijske poslance, posebno na Slovence, izvzemši Hrv. Trešiča, smo čakali do danes zaman. Trešiča je pa v Avstriji vlada obtožila, ča je v Ameriki govoril veleizdajske govore, mesto da bi ga upražala po delavskih razmerah v ameriški republiki.

Danes živi približno 150 tisoč Slovencev v Ameriki. In več kot dvetretinska večina jih je še v Avstriji. Ali ni sveta dolžnost slovenskih poslancev, da s svojimi lastnimi očmi pogledajo, kako žive ti Slovenci v veliki republiki? In mi pravimo: — da!

Kratko navodilo na mnoga vprašanja glede ustanovitve socialističnih klubov.

Mnogo zavednih sodrugov od raznih strani Amerike se je obrnilo na nas s prošnjami, da bi jim dali navodila glede ustanovitve ovih socialističnih klubov.

"Proletarec" namerava itak v latkem objaviti obširne inštrukcije o socialističnih organizacijah, kakor tudi temeljna načela socialistične stranke v Združenih državah in obenem načela mednarodnega socializma. Da pa pravoučno ugodimo našim zavednim psileem, naj za danes zadostuje sleče kratko navodilo:

Socialistični klub je lahko ustanoviti. Pet zavednih sodrugov zastuje, da se združijo in ustanovijo tak klub. Voli se naj predsednik in tajnik, kateri je lahko oboem tudi blagajnik, dokler se štelo članov ne pomnoži. Tajnik ustanovljenega kluba naj o temkaj obvesti socialistično zve v Chicagi (683 Loomis st.) ozna gl. tajnika te zveze, kateripotem novi klub takoj preskrbi s potrebnimi tiskovinami, knjigami, znaki in poročilom o mečnih pristojbinah, katerim se ionajo člani podvrči.

Član socialistične organizacije leto postane vsak, kdor priznava in odobrava:

1. kolektivno (skupno) last celindustrije, ki je zdaj v rokah štov, kompanij ali posameznih kapitalistov;

2. demokratično (ljudsko) u-

pravo ali gospodarstvo take kolektivistične industrije;

3. skrajšanje delavnega časa in vsestransko izboljšanje delavnice, tvornice, rudnikov itd. v telesno varnost delavcev;

4. državno zavarovanje delavcev in dostojno oskrbovanje za ostarele in telesne onemogle delavce;

5. povečanje in pomnožitev industrije oziroma proizvajalnih sredstev v svrhu, da se odpravi brezposelnost;

6. popolno šolsko izobrazbo za vse otroke do osemnajstega leta in absolutno odpravo otroškega dela;

7. jednake politične in civilne pravice za ženski, kakor za moški spol in emancipacijo (samoosvoboditev) žene.

To so glavnejše temeljne točke v programu mednarodnega socializma in vsak misleči delavec, ki jih spozna opravičene in koristne človeški družbi, je dolžan, da se pridruži socialistični organizaciji in se dejansko vdeleži boja, kate-rega bije socializem proti kapitalizmu v dosego gori omenjenih zahtev.

Člani-socialisti so obenem tudi dolžni podpirati in širiti svoje to je socialistično časopisje. Morajo biti agitatorji, širitelji socialistične misli in skrbeti za zadostno finančno podporo našega časopisja in literature t. j. brošurice in knjig za propagando ali razširjanje socializma.

Mislimo, da to zadostuje za sedaj. Zavedni delavci in sodrugi naj tega ne prezrejo, temveč naj skušajo po svojih močeh združiti svoje tovariše v klube, katere bo-de Jugoslov. socialistična zveza z sedežem v Chicagi z veseljem sprejela pod svoje okrilje. Čim več nas bo organiziranih, tem prej bomo zmagali in podrli v temo nazadnjaštva in ljudske nezavednosti, katero med nami še tako skrbno goji črni in vse tlačiči klerikalizem.

Delavci vsih dežel, združite se! Druzega nimate zgubiti, kakor svoje verige, pridobite pa lahko vse!

OD UPRAVNIŠTVA.

Sodruge naročnike prosimo, da pri selitvi iz enega kraja v drugi, raznanijo svoj stari in novi naslov.

V slučaju, da kdo pravočasno ne dobi lista, naj nam to takoj naznani na dopisnici.

Pri pošiljlatvi naročnine v znamkah, prosimo, da se nam pošlejo znamke po 1 ct.

Sodrug v Conemaugh, Pa.: Tiskovine in druge potrebne stvari za ustanovitev socialističnega kluba smo Vam poslali. Kar še manjka, odpošljemo. Socialni pozdrav!

POZOR!

Sodruge, kateri hranijo bloke za tiskovni sklad, opozarjamo, da nam blagovolijo poslati denar, takoj, ko bloke prodajo.

Delavec je opravičen do vsega produkta, kar ga sam producira.

(Nadaljevanje iz I. strani.)

Štrajkati se ima v času, ko delavcev primanjkuje, ne pa takrat, kadar mnogo delavcev poprašuje po delu. Zlasti bi ne ime-li štrajka napovedati 2—3 tedne naprej, da se kapitalisti v to pripravijo in preskrbe s kebe.

V predpaganski dobi je bilo več bogov.

Vsak naraven pojav, kakor dež, sneg, toča, blisk i. t. d. je imel svojega boga **manufactorja**.

Zemlja je bila nepremična plošča, pod njo pa pekel. Od kar pa so znašli, da je zemlja okrogla in se vrti ter da so ti pojavi naravni, so vsi — razen enega — Boga izgubili veljavo.

Ni toraj čudo, če se popje boje, da bi še ta Bog, ki je po popovskem zatrdilu tam gori nad vsemi svetovi neizgubil veljavo, kajti to bi pomenilo veram smrt.

Kaj je vzrok današnjim slabim razmeram v življenju delavskega ljudstva? Naše mnenje je, ker se podpira cerkve in saloone (krēme).

Poglejmo, če je to res.

Kakor hitro se ljudje naselijo v kak nov neobljuden kraj, tako hitro je za njim pop, ta čestokrat neobljudeni gost. Za tem pride pijača, za pijačo pa sledi policija, milica in kanoni, da potem tisto naseljeno ljudstvo drži v kleščah in pod batino.

To ljudstvo mora potem vzdrževati brezdelne pope, policaje, advokate, milico in tiste trote, ki nam dajejo zakone in saloone, kjer imaš priložnost iznebiti se zadnjih centov, ki ti še ostanejo.

Kjer so popi in salooni, tam ni mesta za izobrazbo, to lahko vsakdo vidi. Pop dobro ve, da ljubitelj pijače v obilici nima časa brigati se za naobrazbo in zato neče nastopiti proti saloonom. Ljudje pijejo alkoholično pijačo, ker stane denar, če bi bila ta zastonj, bi je ljudje ne pili, vsak bi pil le tisto, kar mu bolj ugaja.

Kdor podpira pope, ta podpira tudi saloone.

Pop in cerkev je največje zlo sedanjim slabim razmeram v življenju.

Proč stem! Ivan Zvrha.

VSESTRANSKA OBRAMBA VSESTRANSKEGA KAKER-A.

“Enostransko demagoštvo” je naslov Kakrove obrambe v št. 39 “Gl. Sv.”, kateri povod — kakor pravi Kaker, je dal letak, ki je prinesel karakteristiko Kakrovega razumevanja v socializmu pred III. konvencijo S. N. P. J. Kaker je namreč z namenom zavrgel članek sodr. F. Petriča in resolucijo dr. Slavije št. 1. ki je bila naperjena proti centralnemu odboru S. N. P. J. radi pašovstva.

Kaker je računal z okolnostmi in menil, da bi bilo mnogo boljše, ako se da prva stran lista na razpolago tistim, ki so v centralnem odboru in ki bodo še v bodoče tam, pa Kakru za to uslogo povrnili v dvojni meri.

In ker je sodr. Fr. Petrič bil toli predrzen, da je Kakra karakteriziral v letaku, se je leta čutil (čujte!) razžaljenega pa zvezal v obrambo nekaj otrob.

V “obrambi” se vidi, kako Kaker maši vrzeli z vsakovrstnimi otroškimi čenčarijami in kako nerodno brani svojo šulmaistrsko čast.

Najprvo se spodtakne nad podpis, češ, da se Petrič ni podpisal; potem manjka unijskega znaka, kar bi naj pomenilo — po njegovi modrosti — da se je letak tiskal v skabski tiskarni, dasi Kaker dobro ve, kje je bil letak tiskan in da je tiskarna v uniji pod št. 31. Toda pri vsestranskih ljudeh posvečuje namen sredstva.

Nadalje hoče imponirati stem, da on ni konkurenčen človek in da bi se ne hotel utikati v pekarijo; to je povedal tako, kakor bi hotel Petriču podtakati, da je konkurent v stroki. Ali boljše, hotel je reči: jaz, Janez Kaker sem zato, da pišem v cait'ngē, za kar sem tudi prišel sem; Ti, France Petrič, se pa ne utikaj v ta business, ti si pek in imaš le kruh peči.

Toda Petriču gotovo malo leži na tem, kje si človek naredi ekzistenco in Kaker gre — če le hoče, svobodno v pekarijo.

Petriča, pravi zopet, — da so ga bojkotirali pri vseh listih in celo “Proletarčevi” so ga s silo t. j. s pestmi odgnali od uredniške mize. Tako kvasi in laže Kaker. Resnica je pa le, da je Petrič že pred tremi meseci postal pasiven, kar gre Kakru najmanjše mar. Kaker pač meni, da so socialisti kakke brutalne zveri, kot napr. liberalci ali klerikalci, katere je treba biti s pestmi, če hočeš, da ti store dobro.

Da bi se Petrič spodtikal nad zbirko Kakrovih knjig, je nesmišeln, in kdor je čital letak, je moral videti, da je Petrič le dejal, da ima zbirko v omari mesto v glavi — kar je pa resnica!

Neumnost še dolgo ni pogum — pravi Kaker. Seveda ni! in Kaker bi to že davnaj moral vedeti; kajti sicer bi ne šel za 6 tednov v zapor, radi njegove neumnosti in bi socialistom ne bilo treba skrbeti, da se skozi “obrambo zvezo” pomaga Kakru, za kar ima on sedaj le posmehovalne izraze.

Za socialiste je to dobra šola v naprej.

Kakrova izobraženost in vsestranost smo nekateri socialisti, ki spadamo k društvu “Nar. vitezov”, videli.

Mož se je obnašal kot kak šolski poglavce. Posebna onemoglost v dostojnem zadržanju se je pokazala v njem, ko je sodr. Petrič predložil protestno resolucijo, kjer se izreka Kakru nezaupnica kot delegatu na III. gl. zborovanju S. N. P. J. vsled tega, ker se ne ukloni sklepom društev; t. j. ker je zavrgel resolucijo dr. “Slavije”, na kateri seji je tudi on prisustvoval.

Ko je Kaker videl, da je dobil nezaupnico, tedaj je dejal, da ne more zastopati društva na konvenciji. Brž mu je nek mlad brat zaklical v obraz: “saj take

babe niti ne maramo, da bi nas zastopala!”

Toda Kaker se je premislil in je hotel iti na konvencijo, toda člani se niso pustili imeti za norca od Kakra in izvolili so si novega delegata.

V nedeljo pa jo je tudi Kaker mahnil proti La Salle, češ, mogoče bo pa le kaj... Računal je pač, da ga struja, kateri je dal zavetja v št. 37 in kateri je tudi sam dodal nekaj “duševnega” dela ter planil vse povprek čez socialiste vzame v okrilje in izposluje presto pot. Stem, je menil Kaker, bo dr. “Nar. vitezov” pokazal, da so njega sklepi ničla in da bo le on kot vsestranski Kaker ostal s svojo demonstracijo na vrhuncu.

Toda prišel je Sedan, — in pri Sedanu ni padel le Kaker, temveč vsa vojska njegove uniforme.

Konvencija je proglasila takoj, da se ima vsestranski Janez vrniti domov.

In pričapljal je mož vsestranosti zopet v uredništvo “Glas Svobode”.

V stanju strašnega moralnega mačka se je spravil pisati članke v obrambo, od katerih upa, da mu prinesejo zopet tisti zaželjeni idilični mir v njegovo dušo... Nimate nič proti temu, če gre kdo v toplice, dokler hodi na lastne stroške; netrpimo pa, kot socialisti, da bi se vsestranski ljudje hoteli zdraviti na stroške enostranskih zavednih socialistov. Kaker naj nam definira, kaj pomeni vsestranski socializem in kaj enostransko demagoštvo. Ko bo rešil to, naj nam pa definira svobodomiselnost, o kateri on tolikanj kvasi ne vedoč za protislovja v pojmi.

Predno nam hoče definirati to, mu priporočimo, da se nauči vedeti, kaj je socializem; kajti čez socializem ne more iti Kaker niti kdo drugi, da bi definiral svobodo.

Kakru priporočamo, naj pozabi, da je bil v starem kraju učitelj otrok, pa naj dozna, da se je sedaj njemu treba mnogo učiti. Sicer bo Amerika za njega bridka izkušnja.

Toliko vsestranskemu Kakru v album.

Več čikaških socialistov.

Opomba: Ker g. Kaker ni več solastnik lista “Glas Svobode” (list je pod sednjisko upravo rađi Golgov), mi pa stojimo na stališču enakopravnosti, ki je zapopadeno v svobodomišljenju, smo na razpolago dati Kakru prost ra za njegov zagovor v “Proletaren”. Vendar pa ima biti odgovor stvaren in nesme presegati en stopec v listu. Isto velja tudi za g. Kondo.

Listu v podporo.

Frank Podboj 50c, Martin Lazar 50c, Silvester Kramaršič 50c, Silvester Kramaršič \$1.00, Valentin Potisek 50c — skupno \$3.25.

Jos. Drnač, Neff, O., 25c. Frank Podboj, Conemaugh, Pa., \$1.75. Sodr. Jereb, Chicago, Ill., \$1.

KNJIŽEVNOST.

“Naši zapiski” imajo v 7. številki t. l. sledečo zanimivo vsebino:

Agrarna ali industrijalna politika? — Zakaj ne more imeti socialna demokracija pravega uspeha na Slovenskem? (Konec.) — Gospodarsko življenje naših dedov v zadnjih stoletjih. (Konec.) (Spis dr. Iv. Merharja.) — Ali nimajo delavci domovine? (Nadaljevanje.) —

Pregled: Politika. — Književne knjižnice za slovensko mladino.”

Osmi zvezek pa vsebuje:

Narodnostne razmere na Štajerskem ob koncu 19. stoletja. — Ali nimajo delavci domovine? (Konec.) Jos. Hudec. — Anarhizem. (Dalje.) — Pregled: Politika. — Književnost.

Listek: Vizitacija. Birokratkočasnica “iz male garnizije”. Pri-poveduje prof. Janko Kveder. —

Priporočamo revijo kar najto-pleje vsem, ki se zanimajo za znanstvene razprave socializma.

“Naši zapiski” stanejo za Ameriko K. 4.20 s poštnino.

Naslov: “Naši zapiski”, Ljubljana, Krain, Austria.

REVIZIJA K DOGODKOM V S. N. P. J.

Piše F. P. Drskar.

Dogodki, ki so se vršili v osrčju S. N. P. J. sem do III. zborovanja in ki so prišli v javnost, so napravili na vnanje — škodoželjne elemente vsakovrstne vtiske.

Največ vtiskov so dobili seveda razni slovenski reverendi.

Ker je bilo v jednoti v resnici mnogo umazanega, je to tembolj čajalo poguma tistim, ki so z vso škodoželjnostjo čakali prilike, da začne agitirati proti jednoti in netiti med člani umetni ogenj medsebojnega sovražstva. V ta namen so se posluževali ustmene in pisane besede.

Ljudje pa, katerim jednota ni bila Hekuba, so takoj zapazili manever slovenskih popov in odtili so napade na jednoto. Povedalo se je ljudem, da osebe, ki so se okoristile v jednoti, niso jednota in da se vsled par oseb ne more obsojati uredbo jednote.

To je bila stvar jednotičarjev in ne kakega župnika. Za zločinstva posameznikov jednota pač ne more biti odgovorna enemu župniku; zato prevzamejo delegacije nalogo, da se reči na zborovanju uravnajo. Delegacija III. zborovanja je svojo nalogo rešila in uravnalo se je tako, kakor je večina pričakovala —

To je za nas dovolj, kar se notranje zadeve S. N. P. J. zasedaj tiče.

Sedaj, ko so notranje razmere takodaleč uravnane, pa nam je misliti na nekaj družega, namreč: kakšen karakter naj pripišemo tistim intrigam slovenskih popov, ki so jih imeli v službi pred III. zborovanjem.

Iz klerikalnih časopisov je posneti dve točki. Prva se je naslanjala na osebe, kar za nas ni važno, druga, za nas važna, pa se je

obrsnila ob upravi ozir. principih jednote. In ker se nam zdi, da so notranje nerednosti v S. N. P. J. od strani gotovih oseb — služile le kot ključ k nadaljnim špekulacijam slov. popovstva, kar znači dotakljivost jednotlivih uredeb samih — sledi, da se za tem skriva nekaj drugega, kar bi po možnosti moglo enkrat uplivati na organizacijo.

Prav zato se hočemo o principih jednote (kakršni so in jih razumemo) nekoliko baviti. Odkritost naša tirja od nas, da vemo, kje smo — in kam gremo.

Po razmerah in dalekosežnosti delegatov ustanovnega t. j. prvega zborovanja S. N. P. J. se je takrat mislilo na novo zavarovalno organizacijo, ki naj bi se od ekzistujočih razločevala v tem, da bodo nje poslovanja in temeljni principi liberalni. To bi bilo z ozirom na tako organizacijo relativno (oziralno). Temelječa kot taka (liberalna) jednota prepusti vse politične in verske zadeve posameznikom. Skratka: nje liberalen princip je veljal v jedru za verske ali pa neverške (herefčne) elemente v jednoti kot garancija: enakost pred dolžnostim in pravicami. V poštev so prišli le etični detajli — kar je popolnoma naravno, — katere je vsak od človeške družbe neoziraje se na versko izpovedanje ali rase itak dolžan iz razloga: "ne stori drugemu, kar sam sebi ne želiš" — rešpektirati; kajti postave niso pisane samo zato, da se jih izpolnuje na komando, temveč zato, ker to zahteva naše čustvo do sočloveka. Postave ima nositi človek v svojem sreću. Kdor krši človeška čustva, je zločinec, pa naj bo potem rimokat. veroizpovedanja, grško katoliškega, protestantskega, budhistovskega ali pa mohamedanskega. Kakovost veroizpovedanja zločinca ne izpremeni zločina, niti ga neopraviči. Vsled tega jednota ni mogla generalizirati veroizpovedanja, pač pa je morala generalizirati (vsplošiti) čustvo do sočloveka, kar pomeni nekaj več kakor samo biti ali ne biti katoliški i. t. d. Biti pošten in pravičen so **naturne dolžnosti**, ne pa katoliške zahteve ali zahteve kakšne druge religije! To stališče zavzema S. N. P. J!

To odprto stališče pa je postalo v očeh nekaterih slov. duhovnikov v Ameriki nevarno **hinavski** katoliški morali in zato se je skušalo utihotapiti v jednoto nekaj svojih privržencev, kjer bi sistematično delali, da pride organizacija, če že ne v njih roke, pa da se vpliva po možnosti na člane.

Duhovništvo je pač začelo misliti, da ima računati z organizacijo, ki vspeva gnotno in duševno, in da se slov. amer. inteligenca čimdaljebolj zbira okoli praporja naprednosti — in vse to v pogubo klerikalizma.

In res je; S. N. P. J. je lahko nekaka pripravnica naše bodočnosti v Ameriki, če vemo, kako nam je hoditi, da gremo z ameriško zavedno delavsko javnostjo vsprejeto naprej.

Če vzamemo napr., da med na-

mi Slovenci ne pridejo v poštev slovenski kapitalisti, ker le-teh ni, tedaj ne moremo jednoto smatrati za razredno organizacijo, marveč skupno delavsko zavarovalno organizacijo, ki napreduje po svoji ekzistenci — primirno duhu časa.

Nič ne tajimo, da so bili vedno socialisti, ki so zagovarjali interese jednote in čuvali tiste garancije, ki jih ima jednota v svojem liberalnem jedru.

Nihče izmed socialistov ni trdil, naj bo jednota socialistična ali politična organizacija; ne, jednota naj ostane to, kar je, s svojimi garancijami tudi v prihodnje!

To naj bi veljalo in naj velja! Toda... imamo poleg upravičene pomisleke.

Nekateri slovenski reverendi se zadnji čas skušali uveljaviti svojo nečuvno taktiko z usiljevanjem klerikalne politike v jednoto.

"Amerikanski Slovenec", glasilo klerikalne jednote, ni štedil predalov, ko se je šlo zoper S. N. P. J. in to upravičuje pomisleke.

Ai naj socialisti in drugi napredni elementi v S. N. P. J. mirno gledajo, kako slov. popovstvo usiljuje jednoti svojo klerikalno politiko?

Gotovo ne!

Klerikalci imajo svoje jednote in ti naj se brigajo za le-te!

S. N. P. J. ni klerikalna organizacija, ne katoliška, ne socialistična, ne politična, ne mohamedanska, ne luteranska, ne budhistična, marveč zavarovalna. In ker so jo rodile vse druge **potrebe** kakor ostale jednote, se imajo te **potrebe** tudi kot zgodovinske pravice do ekzistence vpoštevati kot take, in nič drugače. Če organizacija ne zabranjuje članom tistih stvari, katere ostale organizacije članom nepostavno silijo, tedaj ni to noben vzrok, za preklicanje liberalnosti pa nadomestitev brezpomembnih tradicij, ki pomenijo klerikalno nazadnjaštvo. Če bi kdaj imelo priti do "preklica" svobodnega stališča, tedaj zamore to storiti le taka stranika, ki nemore svobodnosti ničesar vzeti ali škodovati, pač pa ji času primirno kaj boljšega **dati**. In to bo stranika, ki bo imela v svetu več rešpekt kot klerikalizem.

Klerikalcem naj bi se enkrat povedalo za vselej, da v S. N. P. J. ni prostora za njih politiko niti njih hinavsko moralo!

SOCIALNI BOJI SLOVENSkih KMETOV V SREDNJEM VEKU.

Odlomek iz "Naših Zapiskov".

Na Slovenskem so bili kmetški upori (l. 1503., 1513., 1514—1516., 1573. itd.) v zvezi z velikim gibanjem podložnega kmetstva v tedanji srednji Evropi. Raztezalo se je to gibanje po sosednji Nemčiji in je gnalo svoje visoke valove doli do granice. Pritisk na podložnika pa je bil v naših pokrajinah še mnogo hujši kakor pa gori na severu. K opisanim že razmeram se je pridru-

ževala še neprestana in neznosna nevarnost turškega razbojništva in pa kulturna zaostalost. Mesta v južnih avstrijskih provincijah so bila šele v razvoju in nepopolni davčni sistem je tiščal s svojo težo na kmetove prse. Predvsem je plačevalo davke skoro izključno veleposestvo in pa samostani. Edino bogastvo veleposestnikov in prelatov pa so bili podložniki, temelj tedanje družbene organizacije. Kmet je nosil bremena, ki jih je bilo vedno več. Zakaj vsako novo državno ali pa deželno breme se je prevažilo na kmeta. Godilo se je, kakor se godi danes z direktnimi davki. Podjetnik, veliki trgovec itd. plača direktni davek v davkariji. Faktično pa plačuje ta davek konsument, delavec, uslužbenec. Pri bližnjem tako, samo bolj naravnost, je bilo tedanje posredovanje med kmetom in državo, odnosno deželo. In posredovalec je bil plemeniš, ki pa je združeval s to lastnostjo tudi moč eksekutorja. In ta pritisk je rodil odpor, željo po svobodi in nezavisnosti. Tako se je zgodilo, da je bil tedanje dobe najrevolucionarnejši element — kmet. Bil je v tem oziru nekak predhodnik malomeščana (velika francoska revolucija) in današnjega proletarijata. Treba pa ni dokazovati, da je bila tedaj zavednost tega srednjeveškega proletarijata še zelo majhna. Njegovo duševno obzorje se je končevalo pri meji grajščinskega posestva. Kaže se to v onih malih puntih, ki so ostali omejeni le na domači grad in domačega gospoča. Treba je bilo desetletij, da se je v teh malih puntih razvilo duševno obzorje nezadovoljnega in da je končno izpoznal sistem, ki je bil kriv socialne bede in siromaštva.

Kmetški upori, ki so ostali le lokalnega pomena, so se pričeli pri nas že kmalu. Tako vemo iz zgodovine, da je že leta 1476. začelo opasno vreti med koroškimi podložniki. Gibanje se je naglo širilo. Kot glavni vzrok se navede, da gospoda ni kar nič storila za kmetovo obrambo v času turških napadov. Ona se je zaprla v svoje utrjene gradove in prepustila svoje podložnike usodi.* Ko so deželni stanovci naložili občni davek, so se najprej uprli Ziljanje. Že dve leti pozneje zagrabijo kmetje za orožje. Niso bili agresivni in so se hoteli le braniti. Starih časov so si želeli in so zato zahtevali, da bodo sami razsojali prepire med družbeniki, zakaj gospoda je krivična. Tudi župnike hočejo sami nastavljeni in odstavljati.

Treba je vedeti, da je bila tedaj v cerkveni upravi velika, brezprimerna korupcija. Župnije so se prodajale in kupovale. Zvečine pa se je morala vsaka boljša in več noseča fara drago kupiti, kajti le na ta način je mogel Rim živeti razkošno, sijajno in potratno. Zgodilo se je torej, da marsikak župnik svoje župnije nikdar videl ni, temveč je samo vlekel

* J. Parapat: O kmečkih puntih. Letopis Slovenske Matice 1869.

njene bogate dohodke. Za duševno življenje svojih župljanov se je tak župnik malo menil, saj dostikrat ni znal niti narodovega jezika. Med slovenskim ljudstvom so "pastirovali" ponajveč župniki nemške in laške narodnosti. In zato so zahtevali kmetje, da se njim prepusti oblast nad duhovništvom. Tudi so zahtevali od duhovnikov, da naj priporočajo njihovo kmetško zvezo z lece, dokaz, da so se duhovniki branili kmetškega prijateljstva. Pri Beljaku so imeli nezadovoljni kmetje svoj prvi in zelo burni zbor. Značilno in za njihovo nezavednost pa je dokumentarno dejstvo, da so vabili k pristopu v svojo uporno zvezo tudi — plemstvo, dorej stan, proti kateremu je bilo gibanje naperjeno. Večjih posledic tudi to gibanje ni imelo. Končalo je, ko se je izvršil nenadno hud turški vpad.

Ali je imelo kmetško gibanje, ki je neprestano in ne brez vzroka razburjalo plemstvo, kako zvezo s tedaj nastopajočo cerkveno reformacijo, je težko dognati. Da je obstala v Nemčiji idejna zveza z reformacijskim in kmetškim gibanjem, se ne dá tajiti. Tam so se pričele kmetške vojne že potem, ko je bila cerkvena reformacija že v teku (l. 1524.). Pri nas pa so se vršili prvi veliki boji še predno je nastopila cerkvena reformacijska doba (l. 1515.) in tudi potem, ko je že zagospodovala tiranska katoliška protireformacija. Kmetške vojne pri nas so se rodile same iz sebe, t. j. bile so povsem logična posledica socialnih razmer dorej, v kateri so se rodile. Da pa je bila nekaka idejna zveza z drugimi gibanji tiste dobe, je zelo verjetno, zakaj bili so časi obče socialne nezadovoljnosti. Tedanji družabni red je trpel veliko ob velikih vprašanjih cerkve in podložnega kmetstva.

Na Dolenjskem je bilo največ nezadovoljnih podložnikov.*) Bila je ta stran naše domovine nekaka domovinska občina nezadovoljnih, varanih kmetov. Leta 1503. se je torej pojavil upor, toda končal je zelo naglo, kajti Valvasor pravi: "es ward ihnen (kmetom) der Kopf geschwind wiederum zurecht gesetzt." In godilo se je, kakor se godi danes. Kmetških tožba ni poslušal nihče; sreča so ostala neusmiljena, kakršna so še vedno. Nihče ni govoril o tem, ali je naraščajoča kmetška nezadovoljnost opravičena ali ne. Nikdar se ni tako očitno ko tedaj kazala zgolj brutalna sila kot socialna pravica in resnica. In od dneva do dneva je bilo slabše. Prišle so nove vojne z Benečani, ki so posebno zadele naše kraje, in zopet so narasla brezprimerno gnotna bremena. In vsakokrat, kadar se je k butari še kaj priložilo, je videl kmet krivico in nič drugega. Spoznal je, da je temu kriva njegova brezpravnost, popolno in dosledno izvedena, brezpravnost, ki se ni nikjer ujemala z njegovim navnim, skoro še otroškim krščanstvom. Kmet ni bil nikdar mehak

*) Glej tudi Dimitz, Geschichte Krains, I. zvezek.

in etičen. Ampak v krščanstvu, kakor si ga je predstavljal on, je videl nov gospodarski sistem, nasproten onemu, ki ga tlačil k tlom. Svetila se mu je iz krščanstva enakopravnost, ali pa vsaj ljubezen, ki bi jo morali imeti gospodujoči do njega. Tudi danes se še pogostokrat sliši, kako je slovenski kmet mehak in veren. Nič manj kot to. Tudi danes prevladuje še v njem nekak materialistični instinkt. On ne hodi rad po cerkvah, posedeva raje po gostilnah; tudi duhovniku ni udan brezpogojno. A da je v političkem življenju konservativen, je umevno. Tu zasleduje svoje koristi, razvija svoj individualistični nagon, porojen v stoletni borbi z rodno zemljo. Kateri stranki pa naj pripada kmet, če ne agrarni? In slovenska klerikalna stranka je vrgla vse raz sebe in ima izključno agraren značaj.

Tudi iste čase je bil kmet zadovoljen s protestantizmom. Videl je v tej struji nekaj novega, nekaj čisto krščanskega. Kakor je posegala reformacija nazaj v davne in pozabljene čase, tako je tudi kmet posegal v stare čase cesarja Friderika in zahteval "staro pravdo", čase, ki so bili nekdanj... Naj so bili upori potlačeni še tako kruto, ognja nezadovoljnosti ni bilo možno več udušiti. Če so pogasili ogenj na enem kraju, izbruhnili je kmalu na drugem.

Leto 1513. je bilo zopet leto kmetijske bune. Zopet krvavo zadušena nezadovoljnost pa je izbruhnila že naslednje leto znova, z večjo in neodoljivejšo silo. Tako so goreli posamezni plamenčki, ugašali so in se zopet porajali, kakor da tli pod površjem silna žerjavica, ki ji manjka zraka, da ne zagori povsod nakrat. Ti mali, večalimanj zgolj lokalni upori so pripravljali tla za poznejše in obširnejše poizkuse. Značilno je, da sta ravno v tej dobi delovali med nemškimi kmeti organizaciji "Armer Konrad" in "Bundschuh", kateri organizaciji sta pripravljali pot za kmetijsko vojno nemških kmetov.*) Dolgo viso izpoznali podložniki, da imajo vsi skupne interese in vsled tega tudi skupni cilj. Le dolgoletne izkušnje, ki so postale sčasoma tradicionalne, so ustvarile prepričanje, da se mora zmagati na celi črti, ker hipne lokalne zmage ne morejo biti trojne. V tem izpoznanju se je utrjeval revolucionarni, uporni duh srednjeveškega podložnika. Dušno obzorje ni bilo več omejeno na domačo vas in domači grad. In do uspeha ni bilo daleč; bil je kmet družabno povsem odrezan od gospodujočih. Uporni kmet se je lahko posvetoval in delal naklepe, ne da bi se mu bilo treba bati, da izve zato grajska in samostanska gospoda. Občevanje med kmetijskimi voditelji je bilo vedno živahnejše, pošta upornikov je delovala mnogokrat bolj naglo in točneje kakor pa oficijelna. Saj pošta v tisti dobi še ni bila nobena važna državna napra-

*) Zimmermann, Geschichte des grossen Bauernkrieges. Stuttgart 1816.

va. Nasprotno pa so imeli kmetje izborna urejene zveze, pri čemur so jih zlasti podpirali potujoči rokodelski pomočniki in mali trgovci. Lahko se je torej organiziral upor, ob katerega svitu so zažareli gradovi in samostani v množevalnem...

VLADAR.

Leo Bily v "Naših zapiskih".

I.

V neki deželi je gnil narod. Brez vse volje je bil; ovenel je bil kakor ovene listje v jesenskem času. Življenje se je točilo liki kolesu in nikomur ni prišlo na misel bežati od tod. Ljudstvo je bilo zadovoljno v dremajočem preživljanju svojih dni. Nemirov ni bilo, in strahu pred jutrišnjim dnem tudi ne! Tako velika je že bila ovenelost volje v tej deželi, da tujei že kar nič več niso mogli gledati tega bednega ljudstva in njegovega životarenja.

To je bila nekaka čudna bolezen, deslej svetu neznana. Tuji epazovalci, ako so sploh mogli kaj časa med tem ljudstvom živeti, dejali so, da mu je usojeno izumrtje. Učeni raziskovalci so pisali o tem narodu debele knjige z eno perspektivo v bodočnost: "Izginil je!" in tuji paskvilantje so lepili v njegovi sredi po njegovih mestih posmehovalne lepake o njem samem. Veseli izleti so se pripravljali v to deželo, katerih udeležniki so razbijali palice ob hrbtih gnijočega ljudstva, žene so bile onečesčevane, imetje uničevano — ali prebivalci te čudne dežele se niso branili, le pokorno so se jih ogibali in jih pozdravljali s pomnoženo spoštljivostjo. Njihove mučitelje je že vse omrzelo. Zgnusilo se jim je to bedno ljudstvo brez sleharne volje, dovolj so imeli že te zabave. Izogibati so se ga začeli kot nekakega močvirja duš, boječ se, da se sami ne okužijo.

Le tam na visoki gori je živel starec, poslednji ostanek slavnejše narodove dobe. Edino ta starec je imel še voljo, redki ostanek minulih časov ali njegovo telo je bilo izmzgano in tako je bila tudi njegova volja neplodovita. Strašne muke je trpel, ker je ni mogel pokazati ob zatonu življenja. Cele dneve in noči je stal na svoji gori, gledajoč na nebeški svod; ugasle oči so pa molile, da bi vendar Bog pomagal in pretresel ta narod ter mu vrnil voljo, srce pa je že dolgo prenehalo verovati v spolnitev te molitve.

II.

In nekega dne je prišel kristolovec, pojavil se je v glavnem mestu tega naroda brez volje, napadel je starega slabounnega kralja in se polastil vlade. Strah in groza je preletela vso deželo. Nič pa se ni upal niti ganiti proti temu strahovitemu dogodku. In ko je novi kralj zagrozil s smrtjo vsakemu brez razlike, kdor bi le zinil besedo proti njemu, so takoj drugi dan vsi časopisi v deželi priobčili najudanejšje in najna-

vdušenejšje uvodnike o nenadajočem se vladarju. In stari kralj je bil pozabljen...

Nekoliko časa se je kralj zabaval. Zavest, da ima on edini v celi širni deželi voljo, napolnjevala je njegova prsa s ponosom, kakršnega še ni poznal do tedaj. Ali kmalu je čutil, da upada tudi njegova volja zaradi pomanjkanja vsakega odpora drugih. Njegova duša se je napolnila z gnusom proti temu ovenelmu, bednemu ljudstvu, iz gnusa se je razvil srd, ki je rasel v krvoločno sovraštvo.

Tako se mu je vgnusila čeda njegovih podanikov, da je neprestano premišljal, kako bi najkruतेjšje izkušal njihovo potrpljenje. Povišal je davke, tako da se je moralo ljudstvo potiti do krvi. Zdihovali so, bridko jokali, delali noč in dan in — plačevali, plačevali... Gledališča so se zaprla, igre v cirkuzih prepovedale, na trgu so bili razbiti in sežgani vsi godbeni instrumenti vse dežele, da ne bi niti žarek umetniškega čuta razsvital bodočih temnih dni. Na to je razposlal po deželi svoje biriče, da bi vohali, kdo zine besedo proti njegovim poveljem. Biriči so se vrnili brez sleharnega uspeha. Ta nečuvvena boječnost je z divjim srdom napolnila kralja. In v nočeh, navdušen po zavzitem vnu, si je izmišljal še nesmiselnije in bolj divje zakone. Izdal je zakon, da bo jahal po mestu na konju v rdeči obleki. Kdor se zakasni na ulici in razžali rdečo obleko kraljevo, bo na najbližjem svetilniku, brez sodbe, obešen. In kralj jaha, škrlat ga ovija, za njim se podi na ognjevitih konjih truma biričev in rabljev. Celo mesto prejaha, jezen, nevoljen se vrne v svoje palače. Celo mesto — kakor bi izumrlo. Prebivalci so se poskrili, kamor se je le kdo mogel, v kleti, v luknje, le da ne bi razžalil najvišjega gospoda z nečistim svojim pogledom.

III.

In kralj se je neznansko razsrdil in prisegel: "Uničim ves narod, to svojat brez volje, ki ni vredna, da živi pod tem solncem."

In ta misel ga je omamila liki najsilnejši pijači. On, nekdanj kristolovec brez strehe — in danes hoče uničiti ves narod! Grandiozna misel: ko bi ta svojat imela eno samo glavo! Z enim mahom bi bilo po nji! Vladar misli, misli, napihuje se, raste sam pred seboj, in naposled vidi popolnoma jasno: "Jaz sem usoda tega ljudstva."

Vladarju se začinja v glavi vrteti, ko poln vina kriči te besede. In takoj še v ti noči izda proglas po vsem kraljestvu. Sebe postavi za malika, določi česčenje, in to krvavo ljudske dari.

Žrtev ne primanjkuje, ampak vedno več jih je. Otroke trgajo materam iz naročij in jih — žrtvujejo; ženam odvajajo može, da jih — žrtvujejo; stare roditelje srebrnih las lové, pred očmi otrok jih vodijo vklenjene v verige in jih — žrtvujejo.

IV.

Niče se ni upal spregovoriti, niče se ni upal pošepniti. Dežela je trepetala groze, pa trpela. Le enkrat je bilo: iz gorá je prišel visok starec, stoletni, lasje in brada so mu bili beli kot sneg, oči ugasle od starosti. Postavil se je pri vhodu v kraljeve palače: prišel je prosit za bedno svoje ljudstvo, ker mu drugače ni mogel pomoči. Njegova stara duša je trpela, imel je še veliko, neizrabljeno volje, mišice njegove so že ovenele, starost je njegove sile izsušila za vedno. Vladar je pravkar jahal k obredom, zapovedanim v česčenje najvišjega in edinega malika v kraljestvu, vladarja samega.

Stoletni starec gleda z ugaslimi očmi vladarja, maravnost gleda v strašne oči krvavega malika. Nekaj čisto drugega vidi stoletni mož, kajti oči, ki so preživele celo stoletje, vidijo vse nekaj drugega kot oči ostalih ljudi. In starec gleda, gleda in se zgraža. Nadeja se nekaj velikega, lahen vetrec božjega diha naglo začuti okolo sebe. In namesto, da bi stopil pred kralja, sklenil je roke in prosil milosti za to bedno ljudstvo, za konec žrtev, pade stoletni starec naenkrat na kolena, s

VELIKA SLAVNOST

SLOVENSKI DEL. PEV. ZBOR "OREL"

priredi v proslavo svojega petletnega obstanka

izredno veselico

v soboto 12. OKTOBRA 1907.

v Narodni Dvorani na Centre in 18. cesti.

Ker bodo nastopili razni pevski zbori (slovenski, hrvatski in češki) in so nekatera društva že obljubila svojo udeležbo, obeta biti ta veselica ena najzabavnejših.

Rojaki, pridite v mnogabrojnem številu!

ODBOR!

čelom dotika se tal in šepče: "Naš dobrotnik! Velik naš dobrotnik!"

Mislili so, da je starček zblaznel. Prinesli so palice in ga nabili. Kralj pa mu je pljunil na sive lase: "Glej, bedni sivček — tu je kraljevi odgovor na Tvojo pasjo pokorščino!"

In izdal je zapoved, da se žrtve pomnože.

V.

V deželi je zadržljivo, težko se zajočje in nepopisna tihota vlada povsod. Celo pogledi molče. Ljudske oči se v sramoti ogibajo očem. Proti nebu se pa vali dim z oltarjev krvavega malika — vladar nadaljuje svoje grozno delo. Svojo voljo je postavil proti vsemu narodu. Med božja dejanja posega s svojo voljo.

Naenkrat mu prineso ogleduhi vest: Zmučeno in žalostno ljudstvo hodi tajno, v nočeh, v neke gozde, kjer se klanja staremu maliku, mu žrtvuje in ga prosi tolažbe v trpljenju.

Najpoprej se je vladar zasmel bednemu protivniku. Kaj! Iztesana klada iz kamena — pa on živi človek krute sile, vtelesen usoda živa, živeči malik! Vendar se je nepričakovano razžalostil. Ta klada, četudi kamnita, vendar je nasprotnica njegove vsemogočne volje — neznosno!

(Dalje prih.)

Knjižnica "Naša bogastva", zelo koristna za delavca, se dobi v upravnistvu "Proletarca", 683 Loomis st., Chicago, Ill. Cena 5c. Kdor jih naroči več, dobi primeren popust.

Kje je? Ivan Kmet, ključavničar, doma iz Kostanjevice na Kranjskem. Za njegov naslov bi rad zvedel John Petrič, 718 W. 19th str., Chicago, Ill.

Socializem je nov štadij (doba) v kulturnem razvoju človeške družbe. Pojavil se je in prišel bo in ni je sile, ki bi ga ustavila.

POZOR SLOVENCIM IN HRVATJE!!!

Slavnemu občinstvu v Chicagu in okolici naznanjamo, da sva odprla na

**623 So. THROOP ST.,
novourejeno pekarijo,**

kjer pečeva najokusnejša raznovrstna peciva. Za sveže pecivo in solidno postrežbo jamčiva. Bratje, podpirajte edino domače podjetje v tej stroki!
Z odličnim spoštovanjem

JUR. CURIČ & ALEX. IVČEC
623 So. Throop St., Chicago.

Jugoslovanska vinarna!

Podpisani nazoanam Hrvatom in Slovencem v Chicagi in okolici, ra točim najboljša raznovrstna vdna po primirni ceni.

Pridite, pripeljite znanca in iateljje, da se prepričate.
ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W. 18th St. Chicago.

ROJAKI SLOVENCIM!

Verjemite samo resnico katere nikdo z lažmi in obrekovanjem premagati ne more, pa naj pripoveduje kar in kolikor mu drago. Neovrgljiva resnica pa je, da je **COLLINS N. Y. MEDICAL INSTITUTE** edini zdravniški zavod v Ameriki, v katerem prvi svetovni zdravniki in profesorji posebnim modernimi načinom zdravljenja zdravijo vse bolezni bodisi akutne ali zastarele (kronične), kakor tudi vse tajne spolne bolezni možke ali ženske. Temu dokaz so stotine hahvalnih pisem in slik, s katerimi se rojaki primariusu tega zavoda zahvaljujejo za nazaj zadobljeno zdravje, izmed katerih radi pomankanja prostora tu samo nekaj priobčujemo:

Ozdravljena bolečin v trebušni votlini ter prebadanja v hrbtu in nogah

Marija Dolenc
Trnje, Gorenjsko, Kranjsko

Cenjeni Collins Medical Institute!

Jaz Vam odgovarjam na Vaše pismo in izpolnivši Vašo željo Vam pošilam mojo sliko in se zahvaljujem za Vaša zdravila, katera ste mi pošilali ker jaz sem sedaj popolnoma zdrava, ker sem mislila, da ne bom nikdar več.

Se vam še enkrat zahvaljujem in vsakemu Vas priporočam ter Vam ostajam Vaša hvaležna rojakinja.

Maria Dolenc

Ozdravljen bolečin v rebrih, slabega teka in slabosti celega telesa

Nikolaj Vučković
Danilov grad
Motenegro

Ozdravljen od dolgotrajnega reumatizma in prebadanja po kosteh ter živčne bolezni.

Mike Novak
1258 Mohlen Ave. Pueblo, Colo.

Ozdravljen od reumatizma v rokah in nogah.

John Trebec
Box 196, Tercio, Colo.

Ozdravljen boleznimi na očeh

John Polanc
Box 151 Rock Springs, Wyo.

Zatoraj rojaki, ako ste bolni ali slabi ter Vam je treba zdravniške pomoči, obračajte se edino le na ta najstarejši, najzanesljivejši, in najboljši zdravniški zavod, ako hočete v kratkem in zanesljivo do kraja ozdraviti. Točno in brez sramovanja opišite vse Vaše znake in uzroke bolezni, naznačite koliko ste stari, koliko časa traja bolezen i. t. d. ter pisma naslavljajte na sledeči naslov.

THE COLLINS NEW YORK MEDICAL INSTITUTE,
140 West 34th St., New York, N. Y.

POZOR! SLOVENCIM! POZOR! SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno. Postrezba točna in izborna. Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar
564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
zdravnik za notranje bolezni
in ranocelniki.

Zdravniška preiskava brezplačno — plačati je le zdravila, 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer.
Izven Chicage živeči bolniki naj pišejo slovenski

Slovincem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

OBLEKE

po najnovjšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi mam tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.

Jože Sabath
advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.
Pišite slovenski!
1628 1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill
Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košiček Bratje
SALOON!
Dobro pivo, wiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!
